

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

УДК 93

Шморзун О.О.

ВСЕСВІТНЬО-ІСТОРИЧНІ ТРЕНДИ: ПОРЯТУНОК ЧИ КАТАСТРОФА?!

У статті висвітлені стадіально-цивілізаційні витоки нинішньої системи глобального квазіліберального монетаризму (неолібералізму) як ідеологічної основи суспільного ладу, яким обумовлена низка соціально-економічних криз, зокрема фінансові обвали кінця ХХ – початку ХХІ ст. Обґрунтовано принципову нездатність подібної моделі глобального розвитку подолати фундаментальні деструктивні тренди, що посилюються після Другої світової війни. Розкривається реальний зміст різноманітних технологічно-детерміністських соціальних утопій, що пропонують різноманітні рецепти подолання глобальних проблем сучасності з позицій постіндустрального технологічного детермінізму. Доведено, що реальна стадіальна альтернатива антикризового мейнстріму, спрямованого на гуманізацію сучасного світоустою, має базуватись на докорінному переформатуванні нинішнього глобального тренду у напрямі відродження національної держави на основі відновлення етнонаціональної ідентичності в її культурному, соціальному та економічному вимірах, а також докорінній трансформації різноманітних регіональних об'єднань, зокрема ЄС, на засадах кумулятивного функціонального взаємодоповнення національних та наддержавних інститутів, протилежних лише ззовні несумісним глобалістичному космополітизму та етнорелігійному фундаменталізму.

Ключові слова: *постіндустріальне суспільство, глобалізм, національна альтернатива, капіталізм, фінансовий імперіалізм.*

Науково-технічний прогресизм

У другій половині ХХ ст., на тлі небачених успіхів НТР виникла потужна течія глобалістичної футурології, представники якої Д. Белл, Ж. Елльоль, П. Друкер, Д. Гелбрейт, Г. Кан, У. Ростоу, Е. Тоффлер та інші, передбачали неминуче вирішення основних глобальних проблем сучасності – енергетичної, воєнної, демографічної та похідних від них – екологічної, продовольчої, завдяки переходу людства від індустріального капіталізму до якісно нового технологічного способу виробництва, який ототожнювався ними із остаточним встановленням максимально безкризового суспільного ладу.

Нова стадія всесвітньо-історичного розвитку протягом декількох десятиліть визначалась як «постіндустріальне», «інформаційне» суспільство, а пізніше, відповідно, «нооекономіка», «фінансова цивілізація» і, навіть, «посткапіталізм» та «трансіндустріалізм». Наприкінці ХХ ст. Е. Кастельс у відомій трилогії «Інформаційна епоха: економіка, суспільство та культура», маючи на меті підкреслити домінуючу роль інформації як головного чинника сучасної економіки запровадив поняття «інформаційного» та «мережевого»

суспільства, в яких домінуючою формою власності стане інтелектуальна власність.

Згідно цих прогнозів за допомогою комп'ютерної революції, яка забезпечить тотальну автоматизацію виробничих процесів та «зеленої» революції з її широкомасштабними меліорацією, хімізацією, рекультивацією земель, буцімто стане можливим досягти стандартів масового споживання практично для всього людства, навіть враховуючи, що як мінімум ще декілька десятиліть кількість населення буде зростати і за прогнозами у 2050 р. може сягнути більш ніж 10 млрд. осіб. Також прогнозувались і небачені успіхи у царині медицини, фармакології, електронної промисловості та кібернетики (аж до створення штучного інтелекту, освоєння людиною космічного простору та промислової колонізації сонячної системи і навіть здійснення контакту з позаземними цивілізаціями).

Невипадково, один з найбільш відомих західних футурологів Е. Тоффлер зазначав, що ідея хантінгтонівських «хвиль демократії» – розповсюдження принципів демократичних цінностей у світовому масштабі, що виникла на початку 90-х рр. ХХ ст., була нав'язана його фундаментальною працею «Третя хвиля», в якій описано техніко-економічний перехід розвинених індустріальних країн від аграрної та індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку (звідси і походження терміну, що визначав подібний вид соціальної утопії – «технологічний детермінізм»). Здавалось, що у подальшому власне цей тренд безкризового «сталого розвитку» справді став домінуючим, а періоди нестабільності сучасної економіки та світової фінансової системи розглядались як «хвороби росту» – тимчасові фази закономірної циклічності, що обов'язково невдовзі трансформуються у покращення ринкової кон'юнктури.

Адже навіть певні кризові явища обумовлені скасуванням на початку 70-х рр. ХХ ст. золотого доларового стандарту і переходом до так званих плаваючих валютних курсів, а також «революція цін» на енергоносії, викликана солідарним протестом близькосхідних країн проти підтримки Заходом, на чолі із США, агресивної політики Ізраїлю, породивши певні диспропорції у світовій економіці, в подальшому стали поштовхом до чергового запуску механізмів саморегулювання та самооновлення, а значить – подальшого зміцнення глобалізаційного мейнстриму.

Після того як СРСР, оголошений «Імперією зла», не витримав конкуренції зі «світом капіталу» та внаслідок, насамперед, власних внутрішніх нерозв'язаних антагонізмів припинив своє існування, а західний світ, як здавалось, саме на основі запровадження радикально-ліберальних «рейганоміки» та «тетчеризму», в черговий раз продемонстрував свою безмежну адаптивність, навіть у багатьох скептиків з колишнього лівого табору (зокрема, колишніх європейських «лівих») почало складатись враження, що глобальна ринкова економіка у її нинішньому вигляді справді є безальтернативною.

В цьому сенсі показово, що Е. Тоффлер у бестселері «Футурошок» спочатку пов'язував соціальні напруження, які так чи інакше виникали у західному світі (за термінологією І. Валлерстайна – «світосистемному ядрі») головним чином із відставанням адаптивних можливостей сповненої стереотипів людської психіки, до ще небаченого у людській історії ритму життя. Втім, невдовзі дослідник вимушений був визнати, що входження в інформаційне суспільство все ж породжує велику кількість більш масштабних проблем, обумовлених якісно новими вимогами постіндустріалізму до рівня освіти, необхідністю оперативної перекваліфікації робітників та інженерів, витісненням робототехнікою «зайвої» робочої сили, нарешті поступовою відмовою правлячого західного класу від традиційного для моделі «welfare state» державного патерналізму щодо соціально незахищених верств тощо (про що також пишуть Д. Белл у «Культурних суперечностях капіталізму» та Ф. Фукуяма в книзі «Великий розрив»). Пізніше, у фундаментальній праці «Третя хвиля» Е. Тоффлер одразу ж на першій сторінці констатує, що конфлікт між застарілою інфраструктурою «другої хвилі» класичного індустріалізму і «третьою хвилею» постіндустріального суспільства, що народжується, вже набув характеру справжньої війни.

Проте, у наступній роботі «Нова парадигма могутності: знання, багатство, насильство на порозі ХХІ століття» Е. Тоффлер все ж наполягає на тому, що в наш час багатство і знання є потужним чинником гальмування будь-яких глобальних дисбалансів. Фактично, цю ж тезу він повторює у книзі «Революційне багатство. Як воно буде створене і як воно змінить наше життя», написаній разом зі своєю дружиною у 2006 р. Описуючи загальносвітові небезпеки процесу глобалізації, автори намагалися довести, що ці труднощі будуть подолані за рахунок неминучого підвищення не просто рівня масового споживання, а й якості життя у світовому масштабі, цим самим надаючи обґрунтування фукуямівській ідеї «кінця історії» – настання ери безконфліктності та добробуту для всього людства.

Темний бік «світлого майбутнього»

Насправді, ця аргументація нагадує популярні за радянських часів ідеологічні бренди про неминучу перемогу, тільки не комунізму, а капіталізму у всесвітньому масштабі (згадаймо базову тезу комуністичної ідеології про те, що комунізм розвивається на основі так званих неантагоністичних протиріч). Втім, жодна, навіть найбільш майстерно сконструйована соціальна утопія, не може стати методологічною базою для ефективного глобального передбачення. Тому не дивно, що реальний загальний тренд світового розвитку зовсім не співпадає з маніловськими прогнозами футурологів із табору постіндустріальних прогресистів. Мірою зменшення надприбутків, отриманими ТНК внаслідок переведення виробництв у Китай та інші країни з дешевою робочою силою та долучення до природних, людських і, навіть, інтелектуальних ресурсів внаслідок розпаду СРСР, а також лихварського кредитування вічного боржника

– так званої світової периферії, до якої належить і Україна, вже приблизно з середини 90-х рр. ХХ ст. почалось згасання ейфорії щодо побудови чергового раю на землі. Зокрема, планетою прокотилась хвиля не демократії, а економічних катаклізмів, спершу найбільш відчутна у фінансовій сфері.

Не виправдались і сподівання на надзвичайну прибутковість «четвертого сектору» інформаційних технологій, що з самого початку були дещо перебільшені внаслідок нерозуміння механізмів формування додаткової вартості у сфері «високих» технологій, а, крім того, свідомо завищені з метою отримання надприбутків від зростання ціни акцій нового сектору економіки. Насправді, внаслідок так званої еластичності попиту на нове програмне забезпечення (людина завжди в першу чергу задовольняє потребу у первинних життєвих потребах – їжі, одезі, житлі та медикаментах), а також можливості безкоштовного масового тиражування ексклюзивної інформації, інтернет-бізнес не став, та й не міг стати локомотивом розвитку сучасної економіки.

Закономірно, що масове використання нових фінансових інструментів (ф'ючерсів, деривативів тощо), водночас з формуванням міфу про небачений зиск, який можна отримати від «віртуальної», «цифрової» економіки у новій «фінансовій цивілізації», а отже і гарантовану високу ліквідність вкладених в неї цінних паперів, призвело до виникнення чергових гігантських фінансових пірамід. Завдяки потужній рекламній кампанії, в якій проголошувався «перехід до четвертого сектору економіки», зокрема створення так званих доткомів – переважно американських Інтернет-компаній, що працювали у «всесвітній павутині», спочатку відбувся злет ціни на їх акції, а невдовзі падіння індексу NASDAQ, обвал цін та масове банкрутство найпотужніших американських банків та страхових компаній.

Під час чергового падіння фінансових ринків у 2008 р. стало очевидним, що нова економічна рецесія є лише проявом всеохоплюючої кризи наявної моделі світопорядку, включаючи її політичну і навіть духовно-світоглядну складові. Спроби пожвавлення попиту і наступного стимулювання світової економіки за традиційною неоліберальною схемою «кількісного пом'якшення» – вливання у глобальний фінансовий ринок додаткових трильйонів емісійних доларів та подальшого розкручування механізму довгострокового боргового кредитування за допомогою американських «трежеріс» та «євробондів», а також масового скуповування, зокрема, короткострокових українських та російських держоблігацій під грабіжницький відсоток, лише погіршили ситуацію. Емісійні активи, що повинні були підтримати діяльність банків як основу новітньої «фінансоміки», здебільшого потрапляли на спекулятивні ринки, а промисловість, на тлі загальносвітового тренду падіння купівельної спроможності населення, неминуче занепадала.

Чому ж не спрацювали вкрай оптимістичні прогнози подолання глобальних проблем сучасності на основі досягнень НТР і людство знову занурилось у небезпечну системну кризу? Справа в тому, що в основу механізмів отримання

прибутків після Другої світової війни, коли європейські країни, що перебували в руїнах, погодились на використання долару у якості головної або старшої світової резервної валюти, було покладено принципи гранично споживацького, конформістського антикреативного існування, що і відповідає моделі класичного капіталізму в циклі його цивілізаційного згасання. Як наслідок, подібно до попередніх циклів занепаду класичних цивілізацій Стародавнього світу, на тлі неухильної втрати модернізаційного потенціалу вже за Новітньої доби відбулось загострення військово-загарбницького експансіонізму, нерозривно пов'язаного з глобальним фінансово паразитичним механізмом так званого нееквівалентного економічного обміну. Але на відміну від того ж Риму або Китаю періоду цивілізаційного занепаду ці процеси набули загальнопланетарного масштабу, що, врешті, і привело до двох світових воєн, утвердження в глобалізованому однополюсному світі неоліберального (точніше квазіліберального) монетаризму, та стало головною причиною зростання небезпеки ядерного апокаліпсису (ісламський тероризм, як і «праві» та «ліві» популістсько-радикальні рухи, що посилюються в ЄС, здебільшого стали неадекватною реакцією на космополітичний виклик транснаціональних фінансових груп).

Цей антиінноваційний тренд паразитичного розвитку має свої витоки ще у створенні Федеральної резервної системи, за допомогою якої фактично відбулась легалізація контролю над економікою США потужними банківсько-фінансовими об'єднаннями Рокфеллера, Моргана, Дюпона та інших. Як наслідок – виникнення безпрецедентної фінансово-біржової спекулятивної піраміди з неминучим наступним падінням фінансового ринку, втратою мільйонами американців своїх заощаджень та початку Великої економічної депресії в США, яка стала каталізатором Другої світової війни (про небезпеку сповідування культу долара – «жовтого диявола» з гуманістичних та патріотичних позицій попереджали у своїх творах практично всі видатні американські письменники, починаючи від Р. Емерсона та У. Уїтмена і закінчуючи Г. Мелвілом, Т. Драйзером, М. Твенном, О. Генрі, Т. Капоте, Дж. Лондоном, С. Люїсом, У. Фолкнером, Е. Хемінгуєм, Р-П. Уорреном, Дж.Стейнбеком, Дж. Селлінджером та ін.).

Після Другої світової війни, коли були створені міжнародні фінансові організації, а долар набув статусу світового платіжного засобу, і водночас з'явилися нові фінансові інструменти та інформаційні мережі, що створюють можливість для небаченої інтенсифікації розвитку фіктивних фінансових активів, система нееквівалентного перерозподілу товарів, послуг та ресурсів досягла свого остаточного завершення і набула глобального масштабу. Тому доводиться визнати, що в багатьох аспектах сучасної геополітики та геоekonomіки йдеться далеко не про прогрес людства, а, навпаки, глибоку реакцію, повернення до найархаїчніших форм геноциду та загарбництва за

допомогою сучасних фінансових інструментів, застосування яких, так чи інакше, доповнюється відомою «політикою канонерок».

Саме тому навіть один з найбільш знаних ідеологів неолібералізму Дж. Сорос називає подібну ідеологію та міжнародну практику фінансового паразитизму «ринковим фундаменталізмом», підкреслюючи реакційно-тоталітарну природу сучасного монетаризму (насправді за своїми руйнівними наслідками цілком співставну з комунізмом та нацизмом). На тлі загострення загальнопланетарних деструкцій цей прихильник відкритого суспільства, який заробив величезні статки на спекуляціях, що руйнували фінансові системи цілих держав, в роботах «Криза світового капіталізму» та «Про глобалізацію» зазначає, що МВФ, який створювався для підтримки купівельної спроможності та економічного розвитку країн, що знаходились у повоєнних руїнах, розробляв свої перші програми за ситуації фіксованих валютних курсів та існування золотого стандарту, а це ускладнювало емісію та неконтрольований відтік капіталу. Окрім того, Дж. Сорос визнає, що за задумом ініціатора створення даної міжнародної установи видатного економіста Дж. Кейнса, статут МВФ мав передбачати спільну відповідальність позичальника та кредитора за ефективність використання наданих коштів. Це зробило б неможливою нинішню кредитну стратегію, наслідком якої, врешті-решт, стала боргова кабала, за якої спочатку отримані позички йдуть на погашення лихварських відсотків, а потім «з молотка» розпродаються національні активи (створення гарантій відповідальності ТНК за свою діяльність на території суверенних держав Латинської Америки вимагав ще на початку 80-х рр. XX ст. засновник «Римського клубу» А. Печчеї у бестселері «Людські якості. Шість цілей для людства»).

Не дивно, що знані творці постіндустріальної соціальної утопії водночас висловлювали достатньо агресивні ідеї на кшталт навіть не *Realpolitik*, а граничного цинічного прагматизму – *Realgeopolitik*, якої завжди дотримувався, наприклад, З. Бжезинський. Суть цього підходу полягає в тому, що сучасним світом керує і керуватиме військова сила, позаяк головним мотивом міжнародної політики будь-якої держави є боротьба за ресурси, необхідні не тільки для виживання, а й для підтримки високого рівня комфорту тих, хто має переваги в економічних та військових засобах глобальної експропріації.

Все той же Е. Тоффлер, який передбачає неминучість настання у всесвітньому масштабі Третьої постіндустріальної економічної хвилі, яку запровадить Захід, що здолає реакцію індустріальної фази за допомогою таких «озброєнь» як технології та знання, у книзі «Війна та антивійна: виживання на початку XXI століття» наголошує на тому, що володіння зброєю третьої інформаційної хвилі дає Заходу незаперечну перевагу у боротьбі за геополітичне домінування над державами з озброєннями, що відповідають рівню другої (індустріальної) хвилі.

Автор концепції глобального кінця військових і соціальних конфліктів Ф. Фукуяма у книзі «Сильна держава», фактично ототожнюючи американський націоналізм з імперіалізмом, визнає необхідність підтримки світового порядку не коштом задекларованих принципів мирного співіснування, а за допомогою військово-економічного гегемонізму США. Дослідник у книзі «Наше постлюдське майбутнє» висловлює соціал-дарвіністські погляди та апелює до засобів фармацевтичного і генетичного контролю над людством.

Але всіх перевершив відомий аналітик Г. Кан, що був засновником і директором Гудзонівського науково-дослідного інституту, де, на замовлення уряду США та фінансово-промислових транснаціональних корпорацій, розроблялись довгострокові науково-технічні, соціально-економічні та військово-технічні прогнози. З одного боку у книгах що отримали великий розголос, таких як «Рік 2000» (1967 р.), «Майбуття. Роздуми про 70-80-і рр.» (1972 р.), «Наступні 200 років» (1976 р.), «Економічний розвиток світу» (1979 р.), «Майбутній бум» (1982 р.), «У Землі достатньо ресурсів» (1984 р.) цей автор активно пропагував можливість досягнення загальнопланетарної соціальної гармонії на основі зростаючого потенціалу науково-технічних новацій. З іншого – в якості одного з найвідоміших футурологів Г. Кан у своїх працях «Щодо термоядерної війни» (1960 р.), «Думки про немислиме» (1962 р.), «Про ескалацію: метафори і сценарії» (1965 р.) зяято доводив і навіть виправдовував необхідність використання ядерної зброї у майбутній світовій війні. Не даремно Е. Фромм, який у своїх працях «Мати чи бути», «Революція надії», «Здорове суспільство» та «Чи може людина взяти гору?» зобразив спільні типологічні риси тоталітарних форм капіталізму та комунізму і, намагаючись обґрунтувати альтернативу обом цим суспільним устроєм, оцінював творчість Г. Кана, з його спробами обґрунтувати можливість перемоги США у ядерній війні, як своєрідну форму псевдонаукової параноїдальності, що притаманна тоталітарному способу мислення.

Фінансовий неоколоніалізм

Розмірковуючи про те, що МВФ та інші світові фінансові організації зробили і продовжують робити багато корисного, стимулюючи прогресивні реформи у кризових країнах, а всі негаразди, начебто пов'язані з діяльністю цієї організації, обумовлені тим, що її рекомендації або неправильно зрозуміли, або неправильно використовують, не будемо забувати, що стандартну програму діяльності МВФ, особливо у варіанті «Вашингтонського консенсусу», свого часу було розроблено ще для африканських, а потім апробовано на латиноамериканських і далекосхідних країнах. Вона передбачає реалізацію відомої тріади: масова приватизація, максимальна лібералізація зовнішньої торгівлі та фінансова стабілізація. Ці «кити» базуються на абсолютно хибному теоретичному постулаті про те, що збільшення золотовалютних резервів і стискання грошової маси з метою придушення інфляції, буцімто дозволить стабілізувати грошову одиницю, що сприятиме зниженню процентних ставок за

кредитами і дозволить банкам фінансувати розвиток бізнесу. Насправді, подібна політика паралізує ділову активність, різко погіршує інвестиційний клімат, шкодить експорту і стимулює імпорт, зокрема західного капіталу, і, водночас, за ситуації збільшення ризиків у кризовій економіці не дозволяє суттєво знижувати кредитні ставки. За доброчинними деклараціями про скорочення дефіциту бюджету, стимулювання малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій так чи інакше приховується придушення вітчизняного виробника, зменшення експортного потенціалу країни позичальника, примітивізація виробництва, скорочення споживання та купівельної спроможності, соціально-економічна поляризація, деградація бюджетної сфери, а, отже, фундаментальної науки та культури.

Замість залучення цільових інвестицій через синхронізацію процесу приватизації та структурної перебудови, подібна «стратегія» запускає механізм наркотичної фінансової залежності держави не тільки від офіційних міжнародних фінансових установ, а й нерезидентів – приватних спекулянтів на ринку цінних паперів. Адже штучне підтримання валютного курсу так чи інакше передбачає періодичні валютні інтервенції, тобто скупівлю за рахунок золотовалютного запасу частини «зайвої» національної грошової маси «уповноваженими банками», які зовсім не прагнуть фінансувати реальний сектор виробництва, а заробляють швидкі та великі прибутки на ринку цінних паперів. Подібний «колообіг грошей у лихварській природі» сучасного фінансового капіталізму дозволяє вивезти законним шляхом більшу частину раніше позиченого капіталу на Захід, залишивши державу боржника біля «розбитих ночв»: з тілом боргу, що неухильно зростає і додатковими відсотками. Водночас, наростання кризових явищ стимулює втечу капіталу за кордон, а втрата інвестиційної привабливості, що викликана кризою, збільшує попит на зовнішні запозичення під ще більш грабіжницькі відсотки.

Можна згадати й про непрямі прибутки або вигоди, отримані внаслідок політики МВФ, спрямованої на зниження інфляції шляхом підвищення відсоткових ставок і стискання грошової маси. Йдеться передусім про придушення потенційного конкурента в особі національного виробника, стимулювання імпорту товарів і послуг з держав-кредиторів. Окрім того, збереження стану перманентної економічної кризовості «недієздатних держав» («Failed states») знецінює національні валюти, збільшує попит на зовнішні запозичення, зміцнює долар як світову резервну валюту та збільшує потребу в ньому.

Водночас, спровокований економічний занепад та стан гуманітарної катастрофи у багатьох не просто «слаборозвинених», а штучно затриманих у своєму розвитку колоніальною, а потім і неокolonіальною політикою міжнародних фінансових інститутів країн, породив масову еміграцію – небачене за масштабами «переселення народів», зокрема з територій так званого пострадянського простору, включно з Україною. Адже ці формально

суверенні державні утворення, громадянам яких прозахідні реформатори обіцяли стрімке входження у посттоталітарний світ масового споживання, замість докорінного покращення життя за рахунок запровадження демократії та ринку, буквально звалилися в прірву катастрофічної деіндустріалізації, тіньової економіки, втрати інноваційного потенціалу та різних форм тиранії з притаманним їй невпинним зростанням рівня злочинності, корупції, незаконного вивозу капіталу.

Вищезазначені механізми неоколоніальної експлуатації ретельно вивчили та описали сучасні дослідники Дж. Стігліц у книзі «Глобалізація та її тягар», Д. Харві – «Коротка історія неолібералізму», І. Валлерстайн – «Історичний капіталізм», Н. Хомський – «Прибуток на людях» та «Новий військовий гуманізм», П. Кругман – «Найбільш заплутана проблема: втрата нашого шляху в новому столітті», Дж. Перкінс – «Сповідь економічного вбивці», Дж. Аррігі – «Довге двадцять століття: Гроші, влада та витоки нашого часу», М. Льюїс – «Бумеранг. Як з розвиненої країни перетворитись на країну третього світу» та ін.

Безпосереднім наслідком реалізації розвиненими країнами подібної стратегії стало не настання обіцяного у 60-70-х рр. XX ст. суспільства всезагального благоденства, а те, що попри всі вищезгадані оптимістичні прогнози, прірва у рівні життя між розвиненими країнами та країнами «світової периферії», чисельність населення яких стрімко зростає, не тільки не зменшується, а, навпаки, вже набула відверто загрозливого характеру, що свідчить про деструктивність загальносвітового «позичкового» тренду. Для порівняння, на початку 60-х рр. XX ст. співвідношення у рівнях життя між розвиненим «золотим мільярдом» і «чорноробочою» рештою світу складало 1:60, а у 2000-х рр., за різними підрахунками, воно вже вимірювалось пропорцією 1:90 і навіть більше.

З «легкої» руки світових фінансових організації і, насамперед МВФ та ТНК, сукупний борг країн, що розвиваються, який наприкінці 80-х рр. XX ст. становив близько 1,8 трлн. дол., лише за 2015 р. виріс на 1,6 трлн. дол. і складає 62 трлн. дол. [1]. Глобальна соціальна несправедливість набула божевільних обрисів, адже поляризація доходів внаслідок реалізації неоліберальної стратегії є безпрецедентною: 8,4% населення планети нині володіє 4/5 світового багатства, а 2/3 населення ділить між собою жалюгідні 3% активів. Водночас роль монополій неухильно зростає [2].

Щодо України, яка опинилась у борговому зашморгу, між молотом російської агресії та ковадлом західного «благодійництва», то судячи з останніх вимог МВФ, у гонитві за надприбутками, капітал, як і за часів К. Маркса, і нині готовий до брудних і навіть злочинних оборудок. Він не рахується ані з тим, що наша країна перебуває у стані війни, ані зі станом гуманітарної катастрофи в Україні (офіційно підтвердженою ООН), і як наслідок – з масовою скоріше не еміграцією, а втечею найбільш працездатного населення до Європи та, як це не

сумно, до Росії. Не переймають керівництво МВФ і жахливі показники епідемічної захворюваності та смертності у працездатному віці. Адже на кону головний стратегічний актив – українська земля, а геноцид проти її народу допомагає звільнити ці богом забуті території від «зайвих» місцевих аборигенів.

Зрозуміло, що В. Путін, сподіваючись на свою п'яту колону у владних, економічних і військових структурах української «недодержави», безумовно розраховує на те, що «запас міцності» у Росії з її сировинними ресурсами все ж є більшим, аніж у України. Водночас в даному випадку, скоріше за все, навіть не йдеться про плани подальшого розширення окупації шляхом прямої збройної агресії, а радше про очікування остаточного обвалу уже в короткостроковій перспективі всіх українських політичних та економічних інститутів і вимушений радикальний перегляд Заходом свого ставлення до Росії як єдиного, хто може виконати в Україні роль «регіонального поліцейського», який за допомогою власних «миротворчих сил» візьме під контроль «екстремістські націоналістичні елементи», що «сіють хаос і руйнування». А далі на горизонті вже майорить розчленування України, до якого Росія готова залучити наших близьких і далеких західних «доброзичників», які мають територіальні та фінансові претензії до України, на можливість чого виразно натякав В. Путін під час своїх останніх заяв в Австрії.

«Багаті теж плачуть»

Розмірковуючи про шанси на глобальні структурні зміни, необхідно визнати: збереженню загальносвітового статус-кво заважає те, що мародерство виявилось заразним – політика отримання надприбутку «будь-якою ціною» за принципом «гроші не пахнуть» бумерангом вдарила по самих розвинених країнах. Тобто, новітні механізми глобальної неоколоніальної надексплуатації країн-позичальниць сприяють перетворенню потужних транснаціональних кредитних банківських установ на тіньові криміналізовані структури, які почали активно обкрадати американських та європейських споживачів та вкладників (згадаймо гучні кримінальні справи проти Уолл-стріт та хвилю банкрутств потужних західних банків та інвестиційних фондів, викликаних іпотечною кризою на початку XXI ст.). Тотальне перекредитування, а простіше – життя в борг, як засіб лише тимчасової підтримки гідного рівня життя «середнього класу» вже у середньостроковій перспективі призводить до неминучої втрати купівельної спроможності населення, падіння доходів домогосподарств та рецесії не тільки в аграрно-індустріальних, а й постіндустріальних країнах [3]. Про це, зокрема, пише П. Крауч у працях «Постдемократія» та «Дивна не-смерть неолібералізму».

Фактично з початку «рейганоміки» та «тетчеризму» за постійного збільшення витрат реальні доходи американських сімей або не зростають або навіть знижуються. Тобто ВВП країни зростає не за рахунок розвитку реального сектору, а, навпаки, витіснення його сектором фінансовим [4]. Тобто

нині «золотий мільярд» – лише метафора, за якою приховується небачена поляризація доходів в середині вже розвинутого суспільства. Тобто, на наших очах здійснюється демонтаж моделі соціальної держави. Водночас це відбувається не тільки на тлі падіння доходів, а й зниження продуктивності праці у промисловості, падіння економічної активності населення тощо.

Важливо зазначити, що подібний позичковий спосіб життя Заходу став можливим саме за рахунок штучного зниження вартості товарної маси, виробленої в регіонах з дешевою робочою силою. Але втягування Піднебесної у глобальний економічний та фінансовий (тобто насамперед доларовий) простір та перенесення з метою отримання надприбутку до цієї країни промислових виробництв зі США та ЄС, за максимального сприяння розвитку Китаю, інших східно-азійських та латиноамериканських країн у якості світової фабрики дешевих товарів для Заходу, врешті-решт, спричинило падіння якості життя у самих розвинених країнах. Адже витіснені у сферу послуг зайві робочі руки у США на що, зокрема, звертає увагу П.Дж. Б'юкенен в книзі з промовистою назвою «Смерть Заходу», легко заміщуються тими ж емігрантами та спричиняють масову декваліфікацію американських громадян. Про ці деструктивні процеси з глибокою тривогою сповіщав і новообраний президент Д. Трамп у своєму виступі перед Конгресом.

Окрім того, подібне джерело отримання надприбутку вже практично вичерпане. Неконтрольована емісія долара призвела до глобальної економічної кризи, обумовленої невідповідністю грошової маси, номінованої в цінних паперах і маси товарної, а падіння загальносвітової купівельної спроможності, знов-таки, веде до згортання реальної економіки, що відображено у фундаментальних дослідженнях Д. Келффа «Антиамериканський бізнес. Піднесення нової європейської моделі економіки», Дж.К. Богла «Битва за душу капіталізму», Е. Тодда «Після імперії. Есе про загнивання американської системи».

Нині, попри оптимістичні прогнози Світового банку про загальносвітове зростання ВВП на 3,9% (а ВВП США на 4%), реальна ситуація далека від декларованої. Насправді, такі локомотиви сучасного економічного розвитку як США та Китай залишаються в небезпечному стагнаційному передкризовому стані, що частково вимушений визнати навіть Світовий банк [5]. Зокрема в США на тлі невеликого пожвавлення економіки, обумовленої зниженням податків та намаганнями Д. Трампа проводити протекціоністську політику, продовжує стрімко зростати заборгованість домогосподарств та накопичуватись уже безпрецедентний зовнішній борг, який подолав позначку у 21 трлн. дол. [6], а запроваджувані американським президентом антикризові заходи є непослідовними та недостатніми [7]. Як наслідок закредитованість населення США у 2018 р. досягла рекордної позначки – 13 трлн. дол., а за збільшення розстрочених платежів, умови кредитування стають дедалі жорсткішими [8].

Для Китаю ж стратегія економічного демпінгування заради збільшення експорту (що досягалось переважно за рахунок недотримання екологічних стандартів, а значить до перевитрати невідновлюваних природних ресурсів, тобто життя за рахунок майбутніх поколінь) та ігнорування елементарного соціального захисту, також стала згубною. Гранично експортна орієнтація економіки КНР внаслідок продовження світової економічної кризи, що супроводжується загальносвітовим падінням купівельної спроможності в розвинених країнах, знижує реальні темпи розвитку економіки. Крім того, заради збереження високої зайнятості, а значить і політичної стабільності, китайська влада довгий час проводила квазікейнсіанську політику гігантських нерентабельних капіталовкладень, які не мають належної прибуткової віддачі.

Здоровлення робочої сили внаслідок тривалої політики «одна сім'я-одна дитина» також знижує конкурентну спроможність бізнесу. Це призвело до суттєвих диспропорцій соціально-економічного розвитку і величезного боргу, еквівалентного американському зовнішньому боргу [9]. Зокрема, на 2016 р. борг КНР становив близько 27,2 трлн. дол. (255% ВВП). Він є меншим, аніж у кризовій Єврозоні (271%), Великій Британії (266%) або давно стагнуючій Японії (394%). Але вкрай небезпечною є швидкість зростання цього боргу, адже на кінець 2008 р. борг КНР становив лише 147% ВВП [10].

Щодо ЄС, то сформульовані у відомому «Пакті стабільності та зростання» згідно концепції так званих чотирьох спільних просторів, вимоги щодо дотримання уніфікованої економічної політики передбачали, що дефіцит бюджету країн ЄС не повинен перевищувати рівень трьох найбільш стабільних країн більше ніж на 3%, а інфляції – на 1,5%. Згідно цих драконівських правил, країна, що допустила надмірний дефіцит бюджету в перший рік була зобов'язана заплатити штраф від 0,2% свого ВВП і ще 0,1% ВВП за кожний відсоток дефіциту, що перевищує ліміт. На другий рік, у разі недотримання загальноєвропейських стандартів, вноситься додаткова сума (але не більше 0,5% ВВП). Але ці вимоги виявились нереальними, внаслідок чого Франції, що порушила вищезазначені вимоги, загрожував штраф у 7,5 млрд., а Німеччині – 10 млрд. євро, тому подібні антиінфляційні правила були скасовані. Водночас темпи економічного зростання Об'єднаної Європи не досягли прогнозованих в середньому 6% на рік, що мало відбутись за рахунок кумулятивного ефекту від об'єднання ринків національних держав і проведення спільної економічної політики на основі єдиної валюти. Фактично відбулася економічна рецесія, яка триває донині – темпи росту ВВП не перевищували 3%, а у кризовому 2009 р. навіть падали до -4,1%. Водночас в ЄС в цілому знижується показник ВВП на душу населення.

Причиною вищезазначеного є те, що подібна штучна дефляційна економічна стратегія перш за все вигідна банківському капіталу, адже стримує розвиток реального сектору, витісняючи грошову масу на спекулятивні ринки (не кажучи про знищення національної промисловості через так зване формування

загальноєвропейського ринку поділу праці, наприклад у Греції). Внаслідок цього нині низка країн ЄС – Італія, Іспанія, Португалія, Греція – фактично знаходяться у переддефолтному стані. Тобто, запропонований І. Валлерстайном, поділ на «ядро» розвинених країн і «периферію» країн «недорозвинених» зберігається не тільки на загальносвітовому рівні, а й уже відобразився на рівні загальноєвропейському.

Більше того, стає все більш очевидно, що у процесі глобалізації економіки, як мінімум з часів встановлення Бреттон-Вудської системи, було закладено нездоланні базові вади. Адже після того, як національну валюту однією країни – долар зробили світовою резервною валютою, на тлі отримання лихварських емісійних надприбутків закономірно почав зростати дефіцит платіжного балансу країни – емітента головного міжнародного платіжного засобу, що не могло не придушувати реальний сектор економіки [11]. Не випадково про вичерпаність нинішньої моделі капіталізму піднімається питання навіть на останніх Давоських форумах.

Дуже небезпечно, що попри досягнення НТР, кілька десятиліть спостерігається поглиблення духовно-світоглядної кризи західного світу, що духовно нищить власне розвинені країни (що, фактично, констатував Д. Трамп у своїй інавгураційній промові). Внаслідок того, що сучасна людина прагне підмінити буття комфортом, володінням, навіть у технологічно розвинених країнах відбувається наростання її «одномірності» (Г. Маркузе). Проти цього застерігали також М. Вебер, Л. Мемфорд, Е. Муньє, А. де Сент-Екзюпері, П. Сорокін, Е. Фромм, О. Хакслі, О. Зинов'єв.

Дж. Сорос у книзі «Епоха помилок. Світ на порозі глобальної кризи» (2006 р.), намагаючись зрозуміти, «що не так з Америкою», робить висновок, що головна вада полягає в так званому консюмеризмі, тобто споживацтві. Водночас йдеться насамперед «про надто велике схиляння перед успіхом, що вимірюється грошима – у збиток сутнісним цінностям», внаслідок чого «Америка зазнає поразки».

Як зазначає С. Хантінгтон, який певний час працював координатором у Раді національної безпеки США, у своїй останній праці «Хто ми? Виклики американській національній ідентичності» (2004 р.), безпосереднім наслідком деградації системи західних цінностей стало неухильне розмивання титульного англосаксонського етносу в США. Про це ж пише П. Бьюкенен у працях зі шпенглерівськи-апокаліптичними назвами «Смерть Заходу» (2002 р.) та «На краю загибелі (кінець Білої людини)» (2006 р.). Про таку ж небезпеку, але стосовно ЄС, більше 15 років тому попереджав Г. Хайнзон в резонансному дослідженні «Сини і світове панування: роль терору в народженні та занепаді націй» та дещо пізніше Т. Сарацин у катастрофічній книзі-прогнозі з вельми красномовним заголовком «Німеччина самоліквідується. Як ми ставимо на карту нашу країну».

Але, на жаль, звиклі до екстенсивно-паразитичних прибутків політики та економісти часто не бачать або не хочуть бачити реальних вад існуючого ладу. Зокрема в останньому інтерв'ю Дж. Сорос, говорячи про «екзистенційну кризу» Європи, задля її подолання, закликає зберегти відкритість загальноєвропейських та національних європейських кордонів для емігрантів і, за дотримання режиму жорсткої економії, примусити всіх членів ЄС перейти на євро [12].

Насправді головна причина нинішньої європейської кризи – втрата навіть провідними державами своєї національної ідентичності, обумовлена хибною інституціональною моделлю нинішнього ЄС, протилежної деґолівському підходу створення «Європи батьківщин». Як наслідок, політичні й економічні інститути ЄС за останній час виявили свою неефективність. Йдеться в першу чергу про оцінку діяльності Європарламенту, Єврокомісії, Європейської Ради Міністрів, які виявились не здатними ефективно співпрацювати. Цьому стають на заваді недостатня, а подекуди й фіктивна, колегіальність в процесі обрання цих «гілок влади», відсутність належного представництва в їх складі, брак професійних, моральних, авторитетних і наділених лідерськими якостями політиків, а також тіньовий характер прийняття важливих рішень, позаяк із-за куліс багато в чому буафорських європейських політичних інститутів найманими політичними маріонетками здебільшого керують представники паразитично-спекулятивного капіталу.

Ситуацію погіршує розмивання титульних етносів культурно і релігійно чужерідними, а тому неадаптивними до європейських цінностей, здебільшого радикалізованими ісламськими емігрантами [13]. Все це уже зрозуміли в Східній Європі, і як наслідок, країни Вишеградської групи, попри активні протести того ж Е. Макрона та А. Меркель, чинять відчайдушний опір космополітичній політиці радше навіть не «брюссельських бюрократів», а тіньових транснаціональних плутократів, спрямованій на перетворення громадян і патріотів на пасивних споживачів.

Діяльність нинішньої глобальної системи узаконеного віртуально-фінансового шахрайства, яка, подібно до особливого типу зброї масового ураження, кожний день не тільки відбирає десятки тисяч життів у «слаборозвинених» країнах, а й, неухильно погіршує рівень життя у Старому та Новому світах, максимально сприяє путінському режиму у побудові ідеологічних фейків про Росію, яка буцімто самотужки протистоїть західному гегемонізму. Як і за часів СРСР, навіть у частини незаангажованих західних інтелектуалів виникає ілюзія, що В. Путін, якого вже називають сучасним Че Геварою [14], справді протистоїть світовій банократії, дії якої подекуди межують з бандократією, та агресивній політиці стирання національних кордонів. Хоча насправді, нинішній московський режим багато в чому є породженням «реформаторської діяльності» Заходу, який фактично наклав на

пострадянський простір контрибуцію за поразку у холодній війні, спираючись на ельцинський та інші компрадорські клани.

Крім того, на тлі втрати вищих гуманістичних орієнтирів, свого часу створених самим Заходом, нині спостерігається безпрецедентна корумпованість західних еліт, велика частина яких знаходиться на утриманні московського режиму, внаслідок чого навіть у незалежних лідерів країн тієї ж Вишеградської групи також виникає спокуса використати Кремль для зміцнення своїх економічних позицій.

Єдино можлива альтернатива

Останнім часом у світових ЗМІ проголошується настання нового постіндустріалізму – «четвертої хвилі», «цифрової революції», «четвертої промислової революції», «нанотехнологій», так званого п'ятого, а в недалекій перспективі і шостого технологічних «укладів» тощо. Головна ідея цього нового витка технологічного прогресизму – переконати, що завдяки масовому освоєнню енергозберігаючих технологій і нетрадиційних джерел енергії (вітряна енергетика, сонячні батареї, автомобільні електродвигуни та двигуни на водневому паливі, нарешті термоядерний синтез) стане можливим в принципі вирішити глобальні проблеми сучасності, які стрімко загострюються. Зокрема відомий футуролог Р. Курцвейл прогнозує, що у 2028 р. сонячна енергія стане настільки дешевою та доступною, що буде повністю задовольняти сумарні потреби людства [15]. Щодо більш віддаленого майбутнього, то за І. Маском йдеться про міжпланетні космічні перельоти на Марс. Як вважав видатний, схильний до футурології фізик С. Хокінг, цілком реальним є контакт з позаземними цивілізаціями і навіть заселення людством оточуючого космосу.

Водночас з наростанням дефіциту світової доларової ліквідності, обумовленого підвищенням ставок ФРС (що веде до відтоку валюти з світової периферії, зокрема пострадянського простору, у фінансові центри світу) та усвідомлення фіктивної анонімності офшорних рахунків, володарі яких шукають нову «тиху гавань», відбувається небачене інформаційне розкручування теми перспективності криптовалют.

Насправді, подібно до того, як це було на початку 70-х рр. ХХ ст., безупинна реклама безвідходних енергозберігаючих технологій, та запевнення, що тотальна комп'ютеризація промислових процесів є панацеєю від економічної кризи, покликана приховати принципову нездатність існуючого світоустрою впоратись з новими загрозами, породженими принциповою вичерпаністю того типу антинаціонального глобалізму, завдяки якому, за рахунок монополізації процесів фінансово-кредитного посередництва, забезпечується надлишково-споживацьке існування мізерної частини людства [16].

Вищезазначене є небезпечним, позаяк в критичний для долі людства момент, створює ілюзію існування ефективних засобів подолання системної кризи за ситуації її стрімкого загострення. Напротивагу всім цим утопіям нещодавно опублікованій ювілейній доповіді Римського клубу піддається слушній критиці

оцінка ефективності економіки за критерієм зростання ВВП та зазначається, що новітні технології не врятують нас від катастрофічної екологічної кризи. А головне – в цьому ж документі зроблено однозначний висновок: капіталізм у його нинішньому вигляді вже вичерпав свій інноваційний потенціал і потребує заміни на більш гуманістичний суспільний лад [17].

Отже, необхідно визнати, що замість розповсюдження хантінгтоновських «хвиль демократії» та тоффлерівських «хвиль» постіндустріалізму, остаточно сформувався поділ світу на гегемоністське «світосистемне ядро» та «світову периферію» вже не «другого» і навіть не «третього», а, радше, «третьосортного» світу, тобто великої кількості країн-паріїв, до яких нині вже належить і Україна. Що ж до міфів про безмежні можливості самооновлення суспільства, яке в основу свого буття поклало надприбуток за будь-яку ціну (згадаймо хоча б перенесення промислових потужностей США і Європи до країн з наддешевою робочою силою) та створення глобального «суспільства загального добробуту», то це не що інше, як «операція прикриття». Тобто це овеча шкура, під якою приховуються методи новітньої експлуатації, в дійсності базовані на антиінноваційних механізмах глобального фінансового відчуження не тільки додаткового, а й необхідного продукту. Спекулювати у глобальному масштабі з небаченою швидкістю здебільшого віртуальним капіталом стало можливо завдяки новим можливостям інформаційного або цифрового суспільства, зокрема виникненню феномену електронних грошей та вторинного ринку цінних паперів.

Втім, нічого принципово нового в подібних механізмах відчуження додаткового прибутку немає. Вони застосовувались ще в період наполеонівських війн, коли клан Ротшильдів за допомогою фінансових маніпуляцій розпочав активно втручатись у європейські геополітичні процеси [18]. Водночас К. Маркс сформулював поняття «грошовий фетишизм», яке означало прагнення за рахунок лихварсько-кредитних операцій отримувати реальні ресурси і товари у обсягах, що значно перевищують винагороду за посередницькі фінансові послуги. Все це супроводжувалось наростанням утилітаризму і, як наслідок, аморалізму в правлячих колах та породжувало деструкції в ціннісних орієнтаціях всього західного суспільства (що знайшло своє відображення у всесвітньо відомих творах О. Бальзака, Г. Гейне, Ч. Діккенса, Е. Золя, Г. де Мопассана, У. Теккерея).

Перша світова війна, попри взаємні колоніальні зазіхання великих держав, також не в останню чергу була породжена конфліктом між екстенсивною моделлю отримання прибутку, в якій було зроблено ставку на вивіз позичкового капіталу, коштом розвитку інноваційного суспільного ладу, який спирається на людський творчий потенціал – капітал соціальний. Водночас поняття новітнього імперіалізму як «епохи загниваючого капіталізму» до М. Бухаріна, В. Леніна, Р. Люксембург у праці з красномовною назвою «Імперіалізм» (1902 р.) розробив британський економіст Дж. Гобсон, а соціал-

демократ Р. Гільфердінг у книзі «Фінансовий капітал. Новітня фаза у розвитку капіталізму» (1910 р.) показує як процес експорту фінансового капіталу набуває характеру особливого фінансового імперіалізму, нерозривно пов'язаного з імперіалізмом військовим [19].

В цей період виникає потужна інтелектуальна течія, представники якої формулюють типологічні характеристики нового суспільного ладу, принципово опозиційного існуючому. Звідси красномовні назви, побудовані на протиставленні майбутньої цивілізаційної альтернативи реакційному минулому. Перш за все йдеться про праці Ф. Тьонніса «Спільнота і суспільство», В. Зомбарта «Торгаші і герої», М. Шеллера «Буржуа та релігійний діяч», а також дослідження автора відомої двохтомної праці «Занепад західного світу» («Der Untergang des Abendlandes», буквально «Занепад західних земель») О. Шпенглера під назвою «Пруссакство і соціалізм». Альтернативу стагнуючому капіталізму доби фінансового імперіалізму розробляв В. Зомбарт в роботі «Німецький соціалізм», а також Г. Ле Бон – «Психологія соціалізму», К. Мангейм – «Консервативна думка», Е. Трьольч – «Німецька ідея свободи», Т. Веблен – «Теорія класу, що байдикує», Й. Шумпетер – «Соціалізм, капіталізм, демократія». Видатний французький соціолог Е. Дюркгейм у дослідженнях «Самогубство» та «Поділ праці» пише про неокорпоративний соціально-католицький устрій як особливу «моральну спільноту», що породжує «динамічну гушавину» солідарної співтворчості.

Фактично всі вищезгадані дослідники протиставляють патріотично орієнтований корпоративно-солідаристський устрій космополітичному гедоністичному англо-саксонському ультралібералізму фінансово-імперського стибу. До того ж, важливо зазначити, що перехід від індустріалізму до постіндустріалізму в режимі «економічного дива» у Франції, Німеччині, Японії, «далекосхідних тиграх», тобто реальний перехід від індустріалізму до постіндустріального суспільства, відбувався саме на основі саме цієї стадіальної альтернативи [20].

Що ж до повернення до стану креативності та консолідованості, то воно можливе лише за відродження модерної етнонаціональної ідентичності, якої Україна так і не набула, а розвинені країни, які започаткували феномен політичної нації, нині стрімко втрачають. Якщо говорити про реальні глобальні реформи і, навіть, порятунком західного світу від люмпенізованої етнокстремістської навали, зокрема, ісламсько-фундаменталістського гатунку, то він потребує не просто відмови приймати біженців, для більшості яких жодна країна Європи не стане Вітчизною, а подолання демографічної катастрофи, що швидко насувається на США, Японію та ЄС. А це передбачає відновлення ролі найважливішого соціального осередку – класичної європейської нації-держави, що проводитиме демографічну політику на принципово відмінних, як від антисоціального ліберального екстремізму, так і правого популізму, засадах [21].

Крім того, за ситуації, коли глобалізований світ «просідає» під вагою нерозв'язаних проблем, антикризова модель суспільного розвитку має переформуватись в напрямі максимального інституціонального синтезу геополітичного регіоналізму та відродженої національної держави. Це передбачає не відмову від геополітичних союзів націй, а відмову від неоліберальних засад їх формування, зокрема докорінну перебудову нині гранично космополітизованого ЄС [22].

Отже, майбутнє не тільки України, а й людства у цілому, в кінцевому підсумку буде залежати від того, чи будуть здатні здорові національні сили, які неодмінно активізуються на тлі неминучої геополітичної фрагментації світу практично на всіх континентах, консолідувавшись на основі модерно-національних цінностей, виробити стратегію суспільно-економічного розвитку, альтернативну як пануючому ринково-фундаменталістському монетаризму, так і неконструктивній релігійно-фундаменталістській реакції на квазіліберальний технологізований глобалізм.

Список використаних джерел і літератури

1. Долг развивающихся стран лишь вырос на \$1,6 трлн до \$62 трлн в 2015 году. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vedomosti.ru/economics/articles/2016/03/18/634108-dolg-razvivayuschih-sya-stran>
2. Жмеренецкий А. Как выжить в будущем. Восемь трендов, которые вскоре изменят мир. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://focus.ua/society/371851/>
3. США-2015: 58 фактов настолько диких, что многим в них сложно поверить. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cont.ws/post/170892>
4. 18 графиков о том, что стало с экономикой США при Обаме. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.insider.pro/analytics/2016-12-20/18-grafikov-o-tom-chto-stalo-s-ekonomikoj-ssha-pri-obame/>
5. Темпы роста мировой экономики в 2018 году повысятся до 3,1 процента, однако потенциал дальнейшего роста вызывает озабоченность. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/press-release/2018/01/09/global-economy-to-edge-up-to-3-1-percent-in-2018-but-future-potential-growth-a-concern>
6. Hamilton C. Was-disaster-for-america. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.blogspot.ru/2018/04/q1-2018-.html>
7. Смит Б. Торговые войны Трампа – это идеальная дымовая завеса для рыночного краха. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finview.ru/2018/03/08/idealnaya-dymovaya-zavesa-dlya-rynchnogo-krakha/>
8. Дембик К. Рецессия – доказательства накапливаются. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.home.saxo/-/media/documents/regional/ru/ruoutlook-q2-2018.pdf>
9. Китайский долг превысил долг США: насколько устойчива ... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.south-invest.com/dolg?language=ru>
10. Долг Китая стремительно растет. Его показатель уже в три раза превышает опасный уровень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vedomosti.ru/economics/articles/2016/09/20/657812-dolg-kitaya-stremitelno>
11. Lebowitz M. Triffin Warned Us. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://realinvestmentadvice.com/triffin-warned-us/>
12. Сорос Дж. Як врятувати Європу: стаття Сороса про нову фінансову кризу та про майбутнє ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/05/31/7082433/>

13. Шморгун О. Демографічна катастрофа як чинник глобальної воєнної загрози. Частина 1. // Інформаційно-аналітична газета «Контраст». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kontrast.org.ua/news/2592.html>
14. Pomerantsev P. How Putin became the Che Guevara of the Right. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.politico.eu/article/how-vladimir-putin-russia-became-che-guevara-of-right-wing/>
15. Прогноз до 2099 года от технического директора Google Рэя Курцвейла. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/ru/mainmedia/prognoz_do_2099_goda_ot_tehnicheskogo_dyrektora_google_reya_kurtsveyla_120972
16. Шморгун О. Революція 4.0: міфи і реалії // Філософія фінансової цивілізації: людина в світі грошей. – К.: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. – С. 162-176.
17. Матвейчев О. Юбилейный доклад Римского клуба: «Старый Мир обречен. Новый Мир неизбежен!». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/yubileyniy-doklad-rimskogo-kluba-staryiy-mir-obrechen-novyyiy-mir-neizbezhen.html>
18. Шморгун О. Цивілізаційна сутність епохи бонопартизму та історичний шанс альтернативного розвитку Російської імперії // Вітчизняна війна 1812 року в контексті поступу всесвітньої історії. – К.: Фенікс, 2013. – С. 207-235.
19. Шморгун О. Перша світова війна: Причини і наслідки у геостратегічному вимірі // Перша світова війна: історичні долі держав і народів (До 100 річчя від початку Першої світової війни. – К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2015. – С. 36-53.
20. Шморгун О. Постекономічні цінності в контексті пошуку креативно-мобілізаційних мотивацій суспільного розвитку часу // Сучасні європейські культурно історичні цінності в контексті викликів глобалізації. – К.: Фенікс, 2014. – С. 82-104.
21. Шморгун О. Модерні етнонаціональні процеси: потенціал антикризового розвитку України // Проблеми всесвітньої історії. – 2016. – № 2. – С. 30-49.
22. Шморгун О. Цивілізаційна ідентичність України: теоретичні та політичні засади // Україна в Європі: контекст міжнародних відносин. – К.: Фенікс, 2011. – С. 100-118.

Шморгун А.А. Всемирно-исторические тренды: спасение или катастрофа?!

В статье показаны стадияльно-цивилизационные истоки существующей системы глобального квазилиберального монетаризма (неолиберализма) в качестве идеологического основания общественного устройства, наличием которого обусловлена череда социально-экономических кризисов, включая финансовые обвалы конца XX – начала XXI в. Обоснована принципиальная неспособность данной модели глобального развития в преодолении фундаментальных деструктивных трендов, которые резко усилились после Второй мировой войны. Раскрывается реальный смысл различных технологически-детерминистских социальных утопий, в которых предлагаются различные рецепты преодоления глобальных проблем современности с позиций постиндустриального технологического детерминизма. Доказано, что реальная стадияльная альтернатива антикризисного мейнстрима, направленного на гуманизацию современного мироустройства, должна базироваться на радикальном реформировании нынешнего глобального тренда в направлении возрождения национального государства на основе возобновления этнонациональной идентичности, в ее культурном, социальном и экономическом измерениях, а также основательной трансформации различных региональных объединений, включая ЕС, на основе кумулятивного функционального взаимодополнения национальных и надгосударственных институтов, противоположных лишь внешне несовместимым глобалистскому космополитизму и этнорелигиозному фундаментализму.

Ключевые слова: *постиндустриальное общество, глобализм, национальная альтернатива, капитализм, финансовый империализм.*

Shmorgun O. World-Historical Trends: Salvation or Catastrophe?!

The article shows the stadium-civilization origins of the current system of global quasi-liberal monetarism (neo-liberalism) as an ideological basis of the social system, which is caused by a number of socio-economic crises, including the financial collapse of the late XX – early XXI century. The fundamental inability of such a model of global development to overcome the fundamental destructive trends, which sharply increased after the Second World War, was substantiated. The real meaning of various technologically deterministic social utopias, which from the positions of post-industrial technological determinism also offer various recipes to overcome global problems of our time is revealed. It is shown that the real staged alternative to the crisis mainstream, aimed at humanizing the modern world, should be based on radical reformatting of the current global trend towards the revival of the national state on the basis of the restoration of ethno-national identity in its cultural and social and economic dimensions, as well as radical reformatting of various regional associations, including the EU, on the basis of a cumulative functional complement of national and supra-state institutes opposite only superficially inconsistent to global cosmopolitanism and ethnoreligious fundamentalism.

Keywords: *postindustrial society, globalism, national alternative, capitalism, financial imperialism.*